

Prof. zw. dr hab. Mariusz Jabłoński  
Katedra Prawa Konstytucyjnego  
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii  
Uniwersytet Wrocławski

**Recenzja**  
**poprawionej i uzupełnionej wersji rozprawy doktorskiej Pana**  
**magistra Kamila Stępniaaka pt.: *Partycypacja społeczna w***  
***procesie stanowienia prawa w Konfederacji Szwajcarskiej***  
**(Białystok 2020, ss. 475 + wykazy)**

**1. Zakres i charakter zmian oraz uzupełnień**

W recenzji, którą przygotowałem i przedłożyłem już wcześniej nie zgłaszałem jakichkolwiek wątpliwości dotyczących trafności wyboru przez mgra Kamila Stępniaaka tematu i sposobu jego redakcyjnego zdefiniowania. Cały czas uważam, że analizowane przez Doktoranta zagadnienie ma olbrzymi potencjał badawczy i dobrze się stało, iż problematyka ta stała się przedmiotem przygotowanej dysertacji. W dalszym ciągu podtrzymuje też stanowisko, zgodnie z którym kompleksowe zaprezentowanie instytucji ustrojowych państwa trzeciego (w omawianym przypadku: Szwajcarii) musi bazować w pierwszej kolejności na weryfikacji ustaleń poczynionych w literaturze badanego kraju (także obejmować analizę krajowej praktyki z uwzględnieniem stanowiska organów władzy sądowniczej). Oczywiście analiza ta musi zostać uzupełniona o ustalenia zewnętrzne, w tym również poczynione przez polskich konstytucjonalistów, czy politologów. Praca musi być też aktualna, bo tylko wtedy może stać się punktem wyjścia do prowadzenia zaawansowanych i merytorycznych badań naukowych.

## 2. Ocena merytoryczna

Analiza przedłożonej rozprawy pozwala na stwierdzenie, że w chwili obecnej dotyczy ona:

- zarówno regulacji prawnych na poziomie federacji (tu: konstytucja i inne akty prawne), kantonów (tu: konstytucje i inne akty prawne – por. np. s. 284 i n.; 370 i n.; 48 i n.), jak i gmin (por. s. 189 i n.; 307 i n.; s. 394; w odniesieniu do wszystkich poziomów państwowości – zob. s. 447 - 453) z uwzględnieniem reguł kolizyjnych (por. np. s. 227 i n.; 237 i n.);
- mechanizmów i procedur stanowienia prawa (np. s. 229 i n.);
- konstytucyjnych (s. 257 i n.; 325 i n.) i pozakonstytucyjnych modeli konstrukcji instytucji umożliwiających „partycypację” społeczną w procesie tworzenia prawa (s. 240 i n.; czy bardzo ciekawe badania – s. 251 i n. i analiza „szczególnych form partycypacji społecznej” – s. 443 i n.);
- nie tylko klasycznych i sformalizowanych instytucji demokracji bezpośredniej, ale również szeregu mniej sformalizowanych mechanizmów oraz procedur, zapewniających obywatelom (także mieszkańcom – np. por. s. 185 i n.; 311 i n.; 395 i n) i innym podmiotom możliwość wykorzystania (w tym inicjowania) mechanizmów (instytucji) partycypacyjnych (s. 240 i n.; 245 i n; rozbudowywane w kolejnych rozdziałach pracy);
- weryfikacji modelu i czytelnej konkretyzacji system źródeł prawa, co pozwala Autorowi na zdefiniowanie istotnych kwestii szczegółowych i to zarówno w odniesieniu do płaszczyzny federacji, jak i kantonu oraz gminy (s. 189 i n.);
- prezentacji szeregu istotnych rozwiązań proceduralnych dotyczących realizacji konkretnych uprawnień, jak i weryfikacji efektywności (np. zob. s. 341 i n.; 349) oraz prawidłowości wykorzystania poszczególnych instytucji oraz mechanizmów (np. s. 312 i n.; 331 i n. itd.);
- wskazaniu mankamentów konkretnych mechanizmów umożliwiających partycypację społeczną (np. s. 403 i n.);
- zaprezentowaniu, w wielu fragmentach – nie tylko w zakończeniu – własnych poglądów oraz ocen Doktoranta.

Nie budzi mojej wątpliwości, że w obecnym kształcie przedstawione przez Pana mgra Kamila Stępniaaka rozprawa jest pracą aktualną oraz wartościową, której walory w istotny

sposób pozwalają zakwalifikować ją jako nie tylko opracowanie o charakterze opisowym i sprawozdawczym, ale aktualnym i analitycznym, bazującym na rzeczowej ocenie stanowisk naukowych prezentowanych w literaturze przedmiotu oraz poglądów wyrażonych przez krajowe organy stosujące prawo.

Ponadto, nie budzi mojej wątpliwości, że Doktorant w istotny sposób (i to w wielu miejscach swojej pracy), przeprowadził krytyczną analizę prezentowanych w literaturze przedmiotu kierunków wykładni prawa, bardzo ciekawie zaprezentował zestawienie oraz ocenę praktyki wykorzystania poszczególnych instytucji (procedur), w szczególności zaś nadał swojej pracy aktualny charakter (obejmujący również dane i ich twórcze zestawienie za cały 2019 rok, oczywiście z uwzględnieniem okresów wcześniejszych, jak również danymi dotyczącymi roku 2020, także w odniesieniu do skutków wystąpienia pandemii SARS-CoV-2 – np. s. 264), przedstawiając całe spektrum zmian (ich konsekwencji), które miały miejsce w ostatnich latach – i to w odniesieniu do kwestii szczegółowych – np. pojęcie uprawnionego, kwestii obywatelstwa krajowego, kierunków zmian prawodawstwa szwajcarskiego i to na poziomie federacji, jak i w szczególności na poziomie kantonów oraz gmin, co było istotnym mankamentem wcześniejszej wersji rozprawy).

Stwierdzam również, że przedmiotowa analiza została w istotny sposób wzbogacona o rozbudowanie pewnych wątków (nowoczesne technologie; rozwiązania na poziomie prawodawstwa kantonowego i na poziomie gmin z zastosowaniem racjonalnego kryterium dostosowanego do realnej możliwości przeprowadzenia badań; szeroko rozumiane instytucje zapewniające możliwość społecznej partycypacji – tu np. podział na prawne i pozaprawne instytucje oraz mechanizmy partycypacji społecznej – por. s. 240 – 254, czy w ogóle uzupełnione rozważania zawarte w rozdziale VIII – s. 443 i n.).

Bardzo umiejętnie i rzeczowo wykorzystane zostało również orzecznictwo Sądu Federalnego, którego analiza podnosi walor pracy.

Oczywiście Autor został postawiony przed trudnym wyzwaniem – także ze względu na okoliczności faktyczne związane z panującym stanem epidemicznym – ale, jak się okazało, istniejące przeszkody nie pozbawiły Pana Magistra możliwości dotarcia do wartościowych opracowań, jak również danych, które ostatecznie przełożone zostały na wynik w postaci merytorycznego i nowatorskiego (w wielu miejscach przedłożonych rozważań) opracowania będącego dowodem, że zawsze warto pozwolić Autorowi na poprawienie pracy. Ostateczny bowiem wynik jest wysoce zadowalający, a tym samym pozwala na stwierdzenie, iż w chwili obecnej mamy do czynienia z wartościową i rzetelną pracą naukową.

Uważam, że poczynione w obecnej wersji rozprawy doktorskiej ustalenia, jak i wykonane samodzielnie przez mgra Kamila Stępnika badania praktyki, pozwalają na stwierdzenie, że udało się Mu wykazać, jakie instytucje i procedury istniejące w praktyce prawno-ustrojowej Szwajcarii (na poziomie: federacji, kantonów i gmin) umożliwiają obywatelom (a szerzej, innym niż obywatele – uprawnionym podmiotom) na uczestnictwo (bezpośrednie, pośrednie; sformalizowane i odformalizowane – te ostatnie w mniejszym zakresie) w procesach stanowienia prawa (konkretnych źródeł) wraz z zaprezentowaniem badań nad praktyką ich wykorzystania (szczególnie w odniesieniu do okresu lat 2010 - 2019). Badania te w istotnym zakresie pozwoliły także na zdefiniowanie, a następnie wyartykułowanie problemów, sporów, czy też wątpliwości badawczych (zob. w szczególności wnioski s. 461 i n., choć już wcześniejsze - formułowane na zakończenie poszczególnych rozdziałów - są bardzo pożyteczne i wartościowe), a także na sprecyzowanie pożądanych (ewentualnych) zmian rozwiązań prawnych będących następstwem dostrzeżonych mankamentów.

Oczywiście nie wszystkie wątki zostały w pełni wyczerpane. Uważam jednak, że pewne rozwinięcie badań, które zostały przez Autora w stopniu wystarczającym zaakcentowane, a dotyczących w szczególności specyficznych i mniej sformalizowanych (choć nie zawsze pozaprawnych) mechanizmów partycypacji społecznej (oczywiście w odniesieniu do poziomu federalnego, kantonowego oraz gmin) będą stanowiły przedmiot kolejnych Jego „dociekań”, prowadzonych już w przyszłości. W szerszym zakresie pożądane byłoby rozwinięcie pewnych kwestii proceduralnych i zespolenie ich w zbiorczym ujęciu, które pozwoliłyby na przeprowadzenie pogłębionych badań w obszarze przedstawienia efektywności oddziaływania istniejących instytucji, procedur oraz mechanizmów partycypacyjnych. Uważam też, że pożądane byłoby szersze wyodrębnienie zagadnienia wpływu orzecznictwa sądu konstytucyjnego w odniesieniu do praktyki ujętej w zakresie będącej przedmiotem rozprawy doktorskiej (w szerszym ujęciu obejmującym weryfikację właściwych organów na poziomie gminy).

Biorąc pod uwagę powyższe, nie budzi mojej wątpliwości, że przedstawiona w ostatecznej wersji dysertacja w wysoce zadawalającym stopniu dostarcza oczywiście dowodów nie tylko zrozumienia tematu przez Autora, ale również umiejętności czytelnego sposobu formułowania przez Niego własnych wniosków i konkluzji.

### **3. Kwestie redakcyjne**

Nie zgłaszam istotnych zastrzeżeń. Praca w poprawionej wersji jest bardzo dobrze przygotowana. Czytelny język rozprawy, Autorowi nie zdarzają się jakieś istotne błędy językowe. Tekst jest redakcyjnie dopracowany, tabele (21, w zdecydowanej większości stanowiące opracowania własne), wykresy i schematy są aktualne i same w sobie stanowiące dowód rzetelnej (i przeprowadzonej w dość krótkim czasie po pierwszej recenzji) pracy badawczej Doktoranta. Dobrze przygotowane są wykazy zamieszczone na końcu pracy. Przypisy dobrze przygotowane, widoczne jest szerokie wykorzystanie dostępnych online źródeł.

### **4. Ocena i konkluzja końcowa**

Przechodząc do całościowej oceny opiniowanej rozprawy raz jeszcze pragnę zaakcentować, że w przedstawionej ostatecznie wersji oparta jest o prawidłowe konstrukcje teoretyczne i bardzo bogatą bazę źródłową, odwołującą się do szeregu regulacji obowiązujących na płaszczyźnie obowiązującego prawa wybranego państwa (oczywiście z uwzględnieniem założeń doktrynalnych oraz genezy definiującej kształtowanie się poszczególnych instytucji). Dowodzi też umiejętności Autora prowadzenia naukowych analiz oraz ich łączenia z dojrzałą refleksją teoretyczną.

Praca Pana magistra Kamila Stępnika dostarcza również dowodów Jego samodzielności oceny prezentowanych w literaturze poglądów i wniosków. Jest to przy tym praca dotycząca bardzo trudnego i złożonego zagadnienia naukowego.

Pragnę jednocześnie wyjaśnić, że zadanie recenzenta potraktowałem jako obowiązek zwrócenia uwagi tak na zalety pracy, jak i wątpliwości oraz zastrzeżenia, którym dałem wyraz już wcześniej, jak i w odniesieniu do wersji poprawionej, starając się w miarę możliwości uzasadnić swój odmienny punkt widzenia. Zdecydowana przewaga wartości dodatnich stawia recenzowaną rozprawę w rzędzie tych, które stanowią istotny wkład w rozwój wiedzy z zakresu prawa konstytucyjnego. Autor nie tylko przedstawił ważne zagadnienie w obrębie nauki prawa, ale ponadto rozwiązał je w sposób samodzielny, dając dowód znajomości przedmiotu i opanowania metod badań naukowych.



Na dużą pochwałę zasługuje zaangażowanie Autora, Jego zdolność do szybkiej i merytorycznej poprawy pierwotnej wersji rozprawy, która jest dowodem wykonania olbrzymiej pracy w trudnych warunkach, tj. w czasie trwania pandemii SARS-CoV-2.

W chwili obecnej, moja ocena recenzowanej pracy jest jednoznacznie pozytywna.

**Konkluzja końcowa:**

Uważam, że rozprawa Pana magistra Kamila Stępniaaka pt.: *Partycypacja społeczna w procesie stanowienia prawa w Konfederacji Szwajcarskiej*, odpowiada w pełni wymaganiom określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1789). W tym stanie rzeczy wyżej wymieniona rozprawa doktorska może stanowić podstawę Uchwały Rady Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku w sprawie jej przyjęcia i dopuszczenia do publicznej obrony, stosownie do postanowień § 6 i n. rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2018 r., poz. 261).

/Mariusz Jabłoński/



Wrocław 4 listopada 2020 r.